

4. Hradý a zámky Prešovského kraja

Charakteristika:

Málokterá krajina sa môže pochváliť takým množstvom hradov a zámkov ako Slovensko. Slovensko bolo pre svoje bohatstvo i strategickú polohu viac ako tisíc rokov dejiskom veľkých mocenských konfliktov. Výstavbu kamenných hradov podnietil tatársky vpád v roku 1241. V priebehu 13. storočia vznikla väčšina hradov na území Slovenska. Nachádza sa tu 425 kaštieľov, 180 hradov a zámkov spolu s hradnými ruinami. Hady na Slovensku sú svedkami dávneho osídlenia nášho územia, boli stavané väčšinou na strategických a neprístupných miestach, aby odolali nepriateľským útokom. Zámky sú upravené hradý, ktoré stratili svoje obranné funkcie a boli prebudované na pohodlné a honosné sídla pre bohatú šľachtu. Boli stavané voľne na rovine uprostred prírody a ich súčasťou boli nádherné parky alebo záhrady. V Prešovskom kraji sú 3 zachované hradý, v ktorých sú expozície pre verejnosť, 7 zrúcanín hradov, 9 ruín hradov a 7 kaštieľov.

Popis jednotlivých lokalít:

Hrad Ľubovňa – Hrad postavili v severnej pohraničnej oblasti Uhorska v údolí rieky Poprad v druhej polovici 13. storočia na ochranu dôležitej obchodnej cesty

vedúcej do Poľska. Na gotickej veži (Nebojsa) je na šiestom poschodí rozhľadňa s 360° výhľadom na celé okolie hradu. Pod hradom je situovaný historický vojenský tábor a skanzen ľudovej architektúry. Pri bráne do vojenského tábora stojí funkčná kópia stredovekého katapultu.

Hrad Kežmarok – Neskorogotický a neskôr renesančne prestavaný, pochádza zo 14. – 15.storočia. Pôvodne mal dvojité hradby s vodnou priekopou. Dodnes sa zachovalo vnútorné opevnenie so systémom bášť a so vstupnou vežou, severné krídlo a západné vnútorné krídlo. Hrad je udržiavaný a sprístupnený verejnosti

s expozíciami a muzeálnymi zbierkami. V súčasnosti sú v ňom sprístupnené historické expozície dokumentujúce vývoj Kežmarku a okolia. Prehliadka areálu hradu je spojená s návštevou hradnej kaplnky a vyhlídkovej veže.

Spišský hrad – Prvý písomný doklad o hrade je z roku 1209. Svojou rozlohou (prevyšuje 4 hektáre) sa považuje za jeden z najväčších hradných komplexov v strednej Európe. Pod hradom je krajinná socha (geoglyf) veľkých rozmerov (100x100m) zo spišského travertínu predstavujúci miestny dávnoveký symbol - koňa z keltskej mince.

Hrad Čičava – Zrúcaniny hradu stoja neďaleko Vranova na lesnatom návrší. Prvá písomná zmienka o Čičave pochádza z roku 1270. Na hrad vedú prístupové chodníky z parkoviska pod hradom. Na hrade sa údajne konala svadba legendárnej grófky Báthoryovej.

Hrad Zborov – zrúcanina hradu nazývaného aj Makovica leží na zalesnenom kopci južne od obce Zborov. Z rozsiahleho, pôvodne stredovekého, renesančne prestavaného hradu sa zachovali múry, niektoré len v základoch, iné sa zachovali do značnej výšky, miestami so zachovanými strieľňami, nárožným kvádrovaním, otvormi okien a dverí.

Kapušíansky hrad – Na mieste starého hradiska postavili v 13.storočí hrad, ktorý mal chrániť kráľovskú cestu vedúcu z Prešova na sever do Bardejova.

Šarišský hrad – hrad postavili na skalnatom brale na ochranu dôležitej obchodnej cesty vedúcej do Poľska. Jadro hradu pochádza z 13.storočia a opevnenie predhradia zo 16.storočia.

Hrad Brekov – Zrúcaniny hradu ležia na strmom výbežku Klokočín, 338 m nad riekou Laborec. Gotický hrad vznikol v 13.storočí, zničený bol v 17.storočí.

Hrad Plaveč – Tento hrad je jeden z hradov Plaveč – Ľubovňa – Niedzica – Oravský hrad, ktoré strážili severnú hranicu Uhorska. Hrad bol postavený v prvej polovici 13.storočia.

Jasenov hrad – Zrúcanina hradu sa nachádza 4 km od Humenného. Hrad vznikol pravdepodobne po vpáde Tatárov v 13.storočí. Zo stredovekého hradu sa zachovali murivá paláca, veže a zvyšky renesančných klenieb.

Hrad Šebeš – Nad obcou Podhradík, ktorej názov pripomína lokalitu hrádku, sa nachádzajú zarastené skalné málo výrazné zvyšky hradu. Hrad bol vystavaný v rokoch 1307 až 1315 a zanikol v roku 1550.

Hrad Lipovce – Nepatrné zvyšky hradu sa nachádzajú neďaleko obce Lipovce na vápencovom brale zvanom Zámčisko, pod ktorým preteká Lačnovský potok. Hradný komplex je situovaný na úzkom jazykovitom ukončení

kopca. Kamenná valcová veža severnej časti hradu je zachovaná do výšky cca 1,5 poschodia.

Bodoň hrádok – Stopy po tomto hrádku sú na zalesnenom vrchu Bodoň severne od západných svahov Slanských vrchov.

Zbojnický hrad – Zvyšky nepatrných zrúcanín sa nachádzajú nad obcou Ruská Nová Ves, na strmom mieste zvanom Zámok (661 m.n.m.). Údajne bol vystavaný už v 9.storočí na obranu solných prameňov v Solivare. K zániku hradu došlo z rozhodnutia uhorského snemu v roku 1715, podľa ktorého sa museli niektoré hrady zbúrať, aby sa nestali hniezdom

protihabsburgského povstania.

Hrad Hanigovce – Ruiny hradu ležia na strmom kopci na severovýchod od obce Hanigovce. Výstavba kamenného hradu začala v roku 1341. Hrad je zarastený, ale opevnenie sa niekde zachovalo do výšky 2-3 metrov.

Holumnický hrad – Zrúcanina zámku na vyvýšenine v obci Holumnica. Bol postavený pravdepodobne na prelome 15. a 16.storočia a išlo o opevnenú goticko-renesančnú blokovú obytnú stavbu.

Červený Kláštor – Areál kláštora kartuziánov sa nachádza v obci Červený Kláštor. V objektoch kláštora je dnes múzeum, turistická ubytovňa a reštaurácia. Súčasťou expozície je aj kostol kláštora s pôvodným zariadením.

Kaštieľ Fričovce – Renesančný kaštieľ z rokov 1623 – 1630 je obdĺžnikového pôdorysu, trojtraktový s príslhlým udržiavaným parkom. V kaštieli je hotel, na prízemí funguje reštaurácia pre návštevníkov.

Kaštieľ v Humennom – Je prastarou dominantou mesta Humenné. Nachádza sa v blízkosti námestia a skanzenu. Kaštieľ sa prvý raz spomína v roku 1449 a neskôr sa spája s osudom rodiny Drugethovcov, ktorí vytvorili v tejto lokalite sídlo veľkého feudálneho panstva.

Rákocziho palác – Krásna renesančná stavba v Prešove bola ukončená v 17.storočí. Nie náhodou bola považovaná za vtedajšiu najkrajšiu stavbu Horného Uhorska. V paláci dnes sídli Krajské múzeum.

Hanušovce – Renesančno-barokový kaštieľ z prelomu 17. a 18.storočia. V súčasnosti je sídlom Vlastivedného múzea s cennou národopisnou a prírodovedeckou expozíciou so zameraním na územie okresu Vranov nad Topľou.

Kaštieľ Strážky – Renesančný kaštieľ tu vybudoval Gregor Horváth-Stansith. Významnú expozíciu v kaštieli tvoria obrazy Ladislava Mednyánszkeho. Pri kaštieli je udržiavaný anglický park.

Ťažiskom nášho spoznávania hradov a zámkov východného Slovenska boli hodiny vlastivedy.

Najskôr sme si zopakovali vedomosti o polohe miest či iných významných

objektov v krajine, ktoré sme doteraz nadobudli. Potom sme sa venovali určovaniu ich polohy na slepej mape. I keď orientovať sa na nej nie je vôbec ľahké, mnohí sa s tým dokázali popasovať na jednotku. Bez zaváhania priradzovali na správne miesta kartičky s názvami miest, pohorí, jaskýň aj hradov. Najšikovnejším z nich nerobilo ťažkosti ani určenie kraja, v ktorom sa jednotlivé objekty nachádzajú.

Názvy hradov a zámkov sme si zas precvičili na interaktívnej tabuli, kde sme spomedzi viacerých zobrazených stavieb vyberali tú správnu.

V závere hodiny sme sa pohrali s vetami, v ktorých boli ukryté zemepisné názvy. Pri ich vyhľadávaní sme sa mohli poradiť vo dvojici.

Najočakávanejšou činnosťou však plnenie úloh v teréne spojené so spaním v škole. Na prvom stanovišti sme sa oboznámili s historickými názvami, ktoré sa používali v dobe, keď boli mnohé zo spomínaných hradov postavené. Nie každý vedel, čo je to dereš, bojovnica, šiator, vakácie, grifel' či pastorkyňa. Našťastie sme si mohli vybrať z troch možností:

kvíz - ZODPOVEDZ SPRÁVNE

Najviac sme sa zapotili pri ďalšej úlohe, kde sme mali zisťovať názvy menej známych hradov východného Slovenska, ktoré boli rozvešané po celej lúke. Nebolo by na tom nič ťažké, keby papier, na ktorý sme všetko zapisovali, nemusel zostať na štarte. Takto sme museli bežať ku každému hradu zvlášť, zapamätať si jeho názov a po dobehnutí ho zapísať na herný plán. Často sa však stalo, že po návrate na štart sme názov zabudli, tak sme sa museli vrátiť a opätovne ho zistiť. Plnenie úlohy nám sťažovalo aj to, že z mnohých hradov zostali už len zrúcaniny, ktoré si boli veľmi podobné.

Tlkot srdca sa nám vrátil do normálu pri plnení ďalšej úlohy, v ktorej sme skladali obrovské puzzle. Na každom bol obrázok hradu, zámku, či inej významnej budovy, ktorú sme mali po zložení pomenovať a zaradiť do správnej lokality.

Aj nočná hra sa niesla v duchu hradov a zámkov, na ktorých od nepamäti prebývajú duchovia a strašia všetkých návštevníkov. Našou úlohou bolo po tme hľadať papierové sovy, hradné myši, či kľúče od hradnej brány. Strašidelná atmosféra nás neopustila ani pri sledovaní animovanej rozprávky na dobrú noc s názvom V TOM DOME STRAŠÍ:

Zdroje:

<http://www.slovenskehrady.sk/?show=county&which=POK>

[http://www.turistik.sk/sk/kraje/presovsky-](http://www.turistik.sk/sk/kraje/presovsky-kraj/kategorie/historia-a-umenie/hrady-a-zamky/)

[kraj/kategorie/historia-a-umenie/hrady-a-zamky/](http://www.turistik.sk/sk/kraje/presovsky-kraj/kategorie/historia-a-umenie/hrady-a-zamky/)

<http://kamvyrazit.szm.sk/krajpo/hradyazamky/index.phtml>

<http://www.po-kraj.sk/sk/kraj-ponuka/podujatia/brozury-presovskom-kraji/hrady-zamky-kastiele.html>